

Op-ed: Osnajivanje žena je ključno u naporima Zapadnog Balkana za bolji oporavak nakon pandemije

Napisala Majlinda Bregu, generalna sekretarka Vijeća za regionalnu saradnju, i Mirjana Špoljarić, direktorica Regionalnog biroa UNDP-a za Evropu i Zajednicu nezavisnih država

Prije pojave globalne pandemije turizam je na Zapadnom Balkanu cvjetao. Više od 12 miliona ljudi posjetilo je region 2019. godine, a turizam je činio više od 10 odsto BDP-a i 25 odsto izvoza regiona. Industrija turizma zapošljava 11,4 odsto radne snage regiona, [od čega je 55 odsto žena](#)¹. Lokalne zajednice su, kao i međunarodne finansijske institucije smatrale turizam sektorom koji će regionu relativno brzo donijeti bolji životni standard.

Ova dinamična industrija je prošle godine, kada se suočila sa ograničenjima kretanja i rada i otkazanim putovanjima, dovedena do toga da prestane sa radom. Jedna od brojnih žrtava bila je firma iz agroturizma koju su pokrenule dvije žene preduzetnice iz Crne Gore, Gordana Dulović i Ermina Redžematović.

Početakom 2020. godine, nakon pažljivog planiranja i zahvaljujući bespovratnim finansijskim sredstvima koje su dobile od projekta Vijeća za regionalnu saradnju za razvoj turizma, koji finansira Evropska unija, uložile su svu svoju energiju i uštedevinu u novi posao. Uprkos entuzijazmu i napornom radu, 2020. im je umjesto prihoda donijela nezaposlenost.

Čak su i etablirane firme pretrpjele veliki udar. Eva Rama, suosnivačica male turističke agencije „Explorer Travel&Tours“ iz Albanije specijalizovane za privatne ture i manje grupe, osjetila je to na svojoj koži. Većina rezervacija je otkazana, što je ugrozilo normalan rad agencije. Poteškoće su se odrazile na broj osoblja koji je smanjen i na izmjenu poslovnog modela, s obzirom da je promet u 2020. bio na nivou od 35 odsto. Kao što je i sama rekla, da nije bilo kratkoročne tehničke pomoći koju je finansirala Evropska unija preko projekta Vijeća za regionalnu saradnju za razvoj turizma, njena agencija ne bi opstala. Ali kao što to svi dobro znamo, kratkoročna pomoć nije dovoljna.

Širom regiona žene kao što su Eva, Gordana i Ermina nesrazmjerno su bile pogođene pandemijom. COVID-19 nije stvorio nejednakost spolova, on ju je produbio. Žene su izgubile svoje firme i radna mjesta ili radne sate kao i muškarci, ali su nastavile da preuzimaju veliki dio brige o djeci i starijima a da za to nisu bile plaćene. One koje su ostale kod kuće suočile su se sa posljedicama naglog porasta nasilja u porodici, isuviše česte životne priče žena na Balkanu. Kao što je pokazala rodna analiza odgovora na COVID-19 na Zapadnom Balkanu i u Turskoj koju su pripremili UNDP i UN (*Women COVID-19 Gender Response Tracker*)² samo 18 odsto mjera tržišta rada i 21 odsto mjera socijalne zaštite koje su usvojene kao odgovor na pandemiju bavilo se potrebama većine žena zaposlenih u neformalnom sektoru ili na visokorizičnim poslovima. Žene i djevojke su teže pogođene pandemijom i to samo zbog svog spola.

Inicijativa za bolji oporavak

---

¹ UNWTO, Global Report on Women in Tourism, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420384>

² <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/womens-empowerment/COVID-19-Global-Gender-Response-Tracker.html>

Neizvjesno je kada će Zapadni Balkan postići adekvatnu pokrivenost svog stanovništva od 18 miliona ljudi vakcinom protiv COVID-19. Jedna stvar je, međutim, sigurna. I kada se značajan broj žena vrati na poslove koje su izgubile tokom pandemije, rodna nejednakost koja ženama uskraćuje mogućnosti neće nestati, što region sprječava da ostvari svoj puni potencijal i stvori otpornost na buduće udare.

Vlade, kao i građani moraju biti oprezni u borbi protiv COVID-19. Ovo vrijeme od svakog od nas, od pojedinaca, organizacija, institucija, lidera traži da budemo otporni. To je, međutim, lakše reći nego uraditi. Možemo biti potrešeni i izmučeni, svjesni da oporavak neće biti tako brz kao pandemija, ali je sada više nego ikada ranije nužno da vratimo žene na posao.

Kao podrška tome, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) i Vijeće za regionalnu saradnju su u decembru 2020. pokrenuli inicijativu za ekonomsko osnaživanje žena na Zapadnom Balkanu.

Temlje ove nove inicijative je jačanje mreža i saradnje na različitim rodним pitanjima. Inicijativa pruža strateški okvir potreban da se u ovom izuzetno važnom trenutku utvrde i provedu aktivnosti i reforme u domenu politika s ciljem osnaživanja žena i otklanjanja rodних razlika na (ruko)vodećim položajima.

Svrha ovih ciljeva prevazilazi moralni imperativ pravičnosti prema polovini stanovništva našeg regiona. Ekonomsko osnaživanje žena i sposobnost da napreduju u sigurnom i produktivnom okruženju, na poslu i kod kuće, neophodni su uslovi da Zapadni Balkan postigne održiv rast i razvoj.

Žene kao preduzetnice i liderke

Povećanje ženskog preduzetništva i učešća žena u radnoj snazi donijelo bi povećanje BDP-a regiona Zapadnog Balkana za do 20 odsto³. Pametno ulaganje je ulaganje u žene na visokim pozicijama u politici i na rukovodećim mjestima u privredi. Empirijski dokazi pokazuju da veća zastupljenost žena povećava kvalitet upravljanja. Isto tako, preduzeća u kojima je veća zastupljenost žena na rukovodećim položajima imaju veću mogućnost ostvarivanja održivog, profitabilnog rasta.

Indeks politika za mala i srednja preduzeća⁴ OECD-a za 2019. godinu ukazuje na malu zastupljenost žena na vodećim mjestima u privatnim firmama i odborima javnih preduzeća, što otkriva da, općenito gledano, postoji očigledna barijera za žene na vodećim mjestima. Što se tiče rukovodećih mjesta u institucijama visokog obrazovanja, brojke idu i do 90,9 odsto u korist muškaraca⁵.

Poticanje učešća žena u privredi povećava potencijal za rast. Poboljšanje rodne jednakosti bi u Evropskoj uniji povećalo BDP po glavi stanovništva za do 9,6 odsto tokom narednih trideset godina, što iznosi tri biliona eura⁶.

Rodna ravnopravnost je značajan dio strateškog djelovanja Evropske unije u okviru pregovora o proširenju. Otklanjanje rodних razlika na tržištu rada i postizanje jednakog učešća u različitim sektorima

---

³ Svjetska banka „[Promoting Women’s Access to Economic Opportunities in the Western Balkans](#)“

⁴ OECD, Indeks politika za mala i srednja preduzeća: Zapadni Balkan i Turska 2019. https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2019_g2g9fa9a-en

⁵ Vijeće za regionalnu saradnju (2020), Mapping of gender-related policies, programmes and mechanisms on gender disparity in STEM in Western Balkans, dostupno na <https://www.rcc.int/download/docs/Roadmap-for-Gender-Equality.pdf/Ofc6045fb2991f1233c373d341809996.pdf>

⁶ Evropski institut za jednakost spolova (EIGE), Economic Benefits of Gender Equality in the European UNION, <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/policy-areas/economic-and-financial-affairs/economic-benefits-gender-equality>

privrede predstavlja glavne ciljeve [Strategije za rodnu ravnopravnost Evropske komisije](#). Strategija primjenjuje dvojak pristup rodno osvještenih politika i ciljanog djelovanja, dok međupovezanost predstavlja horizontalni princip za njeno provođenje.

Žene kao inženjeri promjena

Jedan od prvih prioriteta inicijative je povećanje učešća žena u obrazovanju i karijerama u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike. Broj žena na Zapadnom Balkanu koje napuštaju studije ili odustaju od karijere u ovim oblastima je zabrinjavajući i dostiže 70 odsto. Očigledna rodna segregacija može se vidjeti u istraživanju i razvoju, sa dvostruko više muškaraca istraživača u oblastima inženjerstva i tehnologija⁷. Rodna segregacija u obrazovanju i karijerama u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike predstavlja globalni problem i dodatno ukazuje na potrebu da se riješe odgovarajuća područja politike vezana za rodnu ravnopravnost i da se skrene pažnja donosilaca politika na ova složena pitanja u regionu.

Iako upis djevojaka u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike i dalje zaostaje zbog rodni stereotipa i diskriminacije, postoje i pozitivne stvari na koje se možemo osvrnuti. Na primjer, učešće žena istraživača u regionu je stabilno ili se povećava. U većini ekonomija žene su izjednačene sa muškarcima kada se radi o stečenom visokom obrazovanju u nauci. Između 70 i 85 odsto diplomaca u oblasti zdravstva su žene. Brojke, međutim, padaju na 40 odsto u oblasti poljoprivrede i na samo 20 odsto u oblasti inženjerstva⁸.

Put ka održivosti

Glavni izazovi rodne nejednakosti u regionu su i dalje pristuni: visoke stope siromaštva i nesigurnost poslova za žene, nesrazmjern (i sve veći) udio neplaćenog pružanja njege, velike razlike u platama i penzijama između žena i muškaraca, smanjen pristup zdravstvenoj zaštiti, žene koje su i dalje lišene brojnih (ruko)vodećih mjesta.

Iskorištavanje potencijala i sposobnosti žena predstavlja ključnu pokretačku snagu regiona koja će ga usmjeriti bliže ciljevima održivog razvoja i promovisati regionalnu ekonomsku stabilnost. Prepoznavši da su pojedinačna nastojanja da se ovakvo okruženje promijeni osuđena na neuspjeh, inicijativa je pribjegli multilateralnim nastojanjima da se stvari promjene, i to zajedničkim testiranjem ideja i njihovom realizacijom u praksi.

Povratak na status quo koji je bio prije pandemije značit će zaostajanje Zapadnog Balkana. Ako u naše odgovore na pandemiju ne uvrstimo i rodnu perspektivu, nećemo uspjeti da izgradimo otporna društva, i samo ćemo još više učvrstiti sve veće nejednakosti.

Žene su ključ za iskorištavanje ekonomskog potencijala u našem regionu i treba im pomoći da steknu vještine i iskustvo da rukovode i usmjeravaju rad firmi, da pohađaju edukacije iz oblasti finansija,

---

⁷ Vijeće za regionalnu saradnju (2020), Mapping of gender-related policies, programmes and mechanisms on gender disparity in STEM in Western Balkans, dostupno na <https://www.rcc.int/download/docs/Roadmap-for-Gender-Equality.pdf/Ofc6045fb2991f1233c373d341809996.pdf>.

⁸ [Vijeće za regionalnu saradnju \(2020\), Mapping of gender-related policies, programmes and mechanisms on gender disparity in STEM in Western Balkans.](#)

uključujući i obuke o načinu utvrđivanja odgovarajućih finansijskih proizvoda i usluga, čime će im se omogućiti da upravljaju sredstvima i predvode na putu ka održivosti.

Majlinda Bregu je generalna sekretarka Vijeća za regionalnu saradnju. Mirjana Špoljarić je direktorica Regionalnog biroa UNDP-a za Evropu i Zajednicu nezavisnih država.

KRAJ